

**TENOJOEN KALASTUSSOPIMUKSEN 6 JA 7 ARTIKLAN MUKAINEN PÖYTÄKIRJA
LOHENKALASTUSMAHDOLLISUUKSIEN TOTEAMISESTA TENOJOEN VESISTÖN
KALASTUSSÄÄNNÖN 4 JA 5 §:N NOJALLA**

Tausta

Tenon kalastussopimus, kalastussäätö ja niiden voimaansaattamislaki

Kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain (176/2017, *Tenon voimaansaattamislaki*) 2 §:ssä säädetään, että maa- ja metsätalousministeriö tekee Norjan hallituksen tai tämän määräämän viranomaisen kanssa kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen (SopS 42/2017, *Tenon kalastussopimus*) 6 ja 7 artikloissa tarkoitetun sopimuksen kalastussäännön määräyksistä poikkeamiseksi. Lisäksi 2 §:ssä säädetään, että kalastussäännön 4 ja 5 §:ssä tarkoitetuista lohenkalastuskiintiöistä ja lohenkalastuksen sallimisesta päätetään vuosittain kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklan mukaisesti.

Tenon kalastussopimuksen 6 artiklan mukaan ”Hallitukset tai niiden määräämät viranomaiset voivat tämän sopimuksen 1 artiklassa mainitun tavoitteen saavuttamiseksi ja kummankin osapuolen kansallisen lainsäädännön puitteissa sopia kalastussäännöstä poikkeavista määräyksistä, jos se on välttämätöntä kalakantojen elinvoimaisuuden turvaamiseksi, heikentyneiden tai heikentymisvaarassa olevien kalakantojen suojelemiseksi tai elvyttämiseksi taikka jos kalakantojen tila sen sallii. Kalastussäännöstä poikkeavat määräykset voidaan rajata koskemaan sopimusalueen osaa, erikseen määritettyä kalastuskauden jaksoa tai yksittäistä kalastustapaa.” Määräykset voidaan antaa määräajaksi enintään kolmeksi kalastuskaudeksi kerrallaan.

Lisäksi Tenon kalastussopimuksen 7 artiklassa todetaan, että ”Osapuolten yhteinen seuranta- ja tutkimusryhmä sekä toimivaltaiset viranomaiset arvioivat kalastussäännön ja siihen mahdollisesti tehtyjen poikkeavien määräysten vaikutuksia parhaan lohikantojen tilasta ja kehityssuunnista käytettävissä olevan tiedon perusteella vuosittain. Kalastusoikeuden haltijat otetaan mukaan arviointityöhön. Hallitukset tai niiden määräämät viranomaiset arvioivat vuosittain tarvetta sopia kalastussäännöstä poikkeavista määräyksistä 6 artiklan mukaisesti. Tarvetta toteuttaa kalastussäännöstä poikkeavia määräyksiä on arvioitava sellaisena ajankohtana, että tutkijoilla ja keskeisillä paikallisilla sidosryhmillä on mahdollisuus vaikuttaa arviointiin ja että kansalliset säännökset voivat tulla voimaan viimeistään sen vuoden huhtikuun 1 päivänä, jolloin poikkeavat määräykset tulevat voimaan. Hallitusten tai niiden määräämien viranomaisten välinen sopimus kalastussäännöstä poikkeavista määräyksistä kirjataan erilliseen pöytäkirjaan.”

Suomi ja Norja allekirjoittivat 22 päivänä joulukuuta 2023 uuden Tenojoen vesistön kalastussäännön, joka tuli voimaan 1.5.2024. Koska uuden kalastussäännön on oltava voimassa ennen kuin kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklassa tarkoitetut viranomaiset voivat todeta lohenkalastusta koskevan tilanteen heidän välillä tehtävässä kalastussopimuksen 7 artiklan 4 kohdan mukaisessa pöytäkirjassa eikä lohenkalastusta koskevia määräyksiä ole voitu saattaa voimaan kalastussopimuksen 7 artiklassa säädetyn mukaisesti huhtikuun 2024 alkuun mennessä kalastussäännön hyväksymisprosessin ollessa vielä kesken, sovittiin maaliskuussa 2024 noottienvaihdolla Norjan kanssa määräysten voimaansaattamisen lisäajasta 9.5.2024 saakka.

Päätöksentekoprosessi

Uuden kalastussäännön 5 §:ssä määrätään, että lohenkalastuksen sääntelyn lähtökohtana on Tenon vesistön eri lohikantojen viikoittainen esiintyminen Tenojoen pääuomassa prosenttiosuuksina (Kalastussäännön liite *Taulukko 1*), joita verrataan Tenon vesistön lohikantojen vuosittaisessa tilaraportissa esitettyyn lohikantojen tilaan.

Tenon kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklassa tarkoitetut viranomaiset ovat arvioineet kalastussäännön 5 §:n mukaisesti lohenkalastusmahdollisuuksia tulevalle kalastuskaudelle. Tätä on edeltänyt lohenkalastusta koskevan tilanteen arviointi Suomen ja Norjan välisessä Tenon lohikantojen hoitotyöryhmässä, jonka työskentelyyn ovat osallistuneet Suomen puolelta ministeriön lisäksi myös Tenon kalastusoikeuden haltijoiden edustajat sekä Lapin ELY-keskus. Lähtökohtana on ollut kalastussäännön 5 §:n mukaisesti tieto Tenon vesistön eri lohikantojen viikoittaisesta esiintymisestä Tenojoen pääuomassa, jota on verrattu Tenon vesistön lohikantojen tila-arvioon Suomen ja Norjan yhteisen Tenon lohikantojen seuranta- ja tutkimusryhmän viimeisimmän, vuoden 2023 raportin perusteella. Aikataulusyistä johtuen asian käsittely hoitotyöryhmässä jouduttiin järjestämään ennen kuin uusi kalastussääntö oli tullut voimaan. Hoitotyöryhmän näkemyksen mukaan lohikantojen tila on hyvin heikko eikä lohenkalastusmahdollisuuksia ole tulevalle kalastuskaudella. Suomen ja Norjan toimivaltaiset viranomaiset ovat todenneet, että tällä hetkellä ollaan kalastussäännön 5 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisessa tilanteessa eli lohenkalastusta ei voida sallia kalastuskaudella 2024.

Uuden kalastussäännön on oltava voimassa ennen kuin kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklassa tarkoitetut viranomaiset voivat todeta lohenkalastusta koskevan tilanteen heidän välillä tehtävässä kalastussopimuksen 7 artiklan 4 kohdan mukaisessa pöytäkirjassa, joka saatetaan kansallisesti voimaan valtioneuvoston asetuksella. Koska uusi kalastussääntö tuli voimaan vasta 1.5.2024 ja lohenkalastusta koskeva pöytäkirja on saatettava voimaan viimeistään 9.5.2024 mennessä eikä kalastussäännön 5 §:ään sisälly harkintavaltaa vaan kyse on lohenkalastusmahdollisuuksien toteamisesta maiden viranomaisten välillä, ei valtioneuvoston asetusta lähetetä lausuntokierrokselle eikä Saamelaiskäräjien kanssa järjestetä saamelaiskäräjälain (974/1995) 9 §:n mukaista neuvottelua. Neuvotteluvaihtoehtona täyttämiseksi asianomaisen viranomaisen on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella asiasta. Kun tilanteessa ei ole tosiasiallista neuvottelumahdollisuutta, on maa- ja metsätalousministeriö esittänyt Saamelaiskäräjille ajankohtia informatiiviselle kokoukselle. Saamelaiskäräjien kanssa on neuvoteltu saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesti kalastussäännön uudistamista koskevan prosessin eri vaiheissa.

Vuoden 2024 lohenkalastusta koskevan määräyksen biologiset perusteet

Uuden kalastussäännön 5 §:ssä on asetettu lohikantojen tilaan ja hoitotavoitteeseen perustuvat ajankohdat sille, milloin lohenkalastus avattaisiin ja miten kalastusta laajennettaisiin, kun lohikantojen tila paranee.

Lohenkalastuksesta on säädetty portaittain, lohikantojen tilan, lohikantojen elpymisen ja eri lohikantojen Tenojoen pääuomassa tunnettujen vaellusajankohtien mukaan. Sääntelyn lähtökohtana on tieto Tenon vesistön eri lohikantojen viikoittaisesta esiintymisestä Tenojoen pääuomassa, jota verrataan vuosittain Tenon vesistön lohikantojen tila-arvioon Suomen ja Norjan yhteisen Tenon lohikantojen seuranta- ja tutkimusryhmän vuosittaisen raportin perusteella.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaisesti lohenkalastusta ei voida sallia niinä viikkoina, joissa yli 20 % pääuomassa tietyn ajanjakson aikana tavattavista lohista kuuluu punaisen kantaluokan lohikantoihin. Kalastuksen salliminen silloin kun lohikantojen tila on erittäin heikko kasvattaisi riskiä siitä, että lohikantojen elpyminen estyy tai hidastuu merkittävästi. Osapuolten toimivaltaiset viranomaiset toteavat lohenkalastusta koskevan tilanteen edellä mainitun prosessin mukaisesti eikä siihen sisälly harkintavaltaa. 5 §:n mukaiset lohenkalastusta koskevat olosuhteet todetaan maiden välillä tehtävässä kalastussopimuksen 7 artiklan 4 kohdan mukaisessa pöytäkirjassa, joka saatetaan Suomessa kansallisesti voimaan valtioneuvoston asetuksella.

Lohenkalastusta koskevan määräyksen vaikutukset

Kalastussäännön 5 §:ään sisältyvän lohenkalastusta koskevan sääntelyn vaikutuksia Tenon rajajokialueen kalastukselle on käsitelty laajasti hallituksen esityksessä eduskunnalle kalastuksesta Tenojoen vesistöissä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen liitteessä olevan kalastussäännön korvaamisesta uudella kalastussäännöllä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi kalastuksesta Tenojoen vesistöissä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain muuttamisesta (HE 9/2024 vp). Tilanne, jossa lohenkalastusta ei voida sallia, on otettu huomioon laajentamalla muiden lajien kalastusmahdollisuuksia uudessa kalastussäännössä. Lisäksi kalastussäännössä on muun muassa säädetty poikkeusluvasta opetus- tai kulttuuriperusteiseen lohenpyyntiin sekä osallistumisluvasta yleisen paikkakuntalaisluvan haltijan verkkopyydyksillä tapahtuvaan kalastukseen. Nämä tukevat osaltaan Tenon saamelaisen kalastuskulttuurin säilymistä, vaikka eivät korvaakaan lohenkalastusmahdollisuutta. Muiden lajien kalastusmahdollisuuksia laajentamalla turvataan myös muualla asuvien kiinteistönomistajien asemaa.

Pöytäkirjan sisältö

Hallitusten valtuuttamat viranomaiset ovat todenneet, että kalastussäännön 5 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisesti vuonna 2024 lohenkalastusta ei voida sallia.

Asetuksen voimaantulo

Pöytäkirja ei sisällä lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä eikä sen hyväksyminen siten edellytä eduskunnan myötävaikutusta. Pöytäkirjan tekeminen ja allekirjoitusvaltuuksien myöntäminen kuuluu Suomen ja Norjan välillä tehdyn Tenon kalastussopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain (176/2017) 2 §:n mukaan maa- ja metsätalousministeriölle.

Maa- ja metsätalousministeriö on päätöksellään 3.5.2024 hyväksynyt pöytäkirjan ja valtuuttanut osastopäällikkö Tuula Packalenin allekirjoittamaan pöytäkirjan. Pöytäkirja on allekirjoitettu 3.5.2024. Kummankin sopimuspuolen tulee ryhtyä allekirjoitetun pöytäkirjan voimaansaattamiseen. Pöytäkirjassa on todettu, että pöytäkirjan mukainen määräys sisällytetään kummankin sopimuspuolen kansalliseen lainsäädäntöön siten, että kansalliset määräykset voivat tulla voimaan viimeistään 9 päivänä toukokuuta 2024. Asetus ehdotetaan tulemaan voimaan 8.5.2024.